

Юридичні науки

УДК 341.65

Рукавіцин Денис Ігорович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права

Київського міжнародного університету

Rukavitsyn Denys

Master of Law of the

Institute of International Relations and Law of

Kyiv International University

Ткаченко Олександр Валерійович

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри теорії права, міжнародного права та приватного права

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та права

Київського міжнародного університету

Tkachenko Oleksandr

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,

Professor of the Department of Legal Theory, International Law and Private Law

Institute of International Relations and Law of

Kyiv International University

**МЕХАНІЗМИ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ УГОД ПРО
МІЖНАРОДНУ ПІДСУДНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ
ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
MECHANISMS OF ENFORCEMENT OF AGREEMENTS ON
INTERNATIONAL JURISDICTION IN INTERNATIONAL CIVIL
PROCEEDINGS**

Анотація. У цьому дослідженні розкриваються різноманітні механізми, які використовуються для забезпечення виконання угод про міжнародну юрисдикцію в міжнародному цивільному процесі. Аналізуючи останні розробки та існуючі дослідження, ця стаття проливає світло на різні механізми, які використовуються для забезпечення ефективності та можливості виконання юрисдикційних угод в транскордонних спорах.

Ключові слова: механізми виконання, міжнародна юрисдикція, міжнародний цивільний процес, транскордонні спори, судове співробітництво.

Summary. This research investigates the diverse mechanisms employed for the enforcement of agreements on international jurisdiction in international civil proceedings. By analyzing the latest developments and examining existing research, the study sheds light on the various mechanisms utilized to ensure the effectiveness and enforceability of jurisdictional agreements across borders.

Key words: enforcement mechanisms, international jurisdiction, civil proceedings, cross-border disputes, legal cooperation.

Постановка проблеми. Забезпечення виконання угод про міжнародну юрисдикцію в міжнародному цивільному судочинстві представляє багатогранну проблему, що вимагає впровадження ефективних механізмів, які сприяють дотриманню та підтримують цілісність угод про юрисдикцію. Однак конкретні механізми, які використовуються для забезпечення виконання, їхня ефективність та їхній вплив на вирішення транскордонних спорів вимагають подальшого дослідження та аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження механізмів виконання угод про міжнародну підсудність у міжнародному цивільному процесі проводили такі вчені, як: Борн Г., Редферн А., Хантер

М., Покар Ф., Ламмерс Дж., Кінш П., Швобель С. М., Папаринскіс М. Р., Лью Дж. Д. М., Містеліс Л. А. та Кролл С.

Мета статті. Ця стаття має на меті забезпечити всебічне дослідження механізмів, які використовуються для забезпечення виконання угод про міжнародну юрисдикцію в міжнародному цивільному процесі. Аналізуючи останні розробки, визначаючи ключові механізми правозастосування та оцінюючи їхню ефективність у забезпеченні дотримання юрисдикційних угод, дослідження прагне сприяти глибшому розумінню викликів і можливостей транскордонного вирішення спорів і судової співпраці.

Виклад основного матеріалу. Виконання угод про міжнародну підсудність в міжнародному цивільному процесі є критично важливим аспектом підтримки порядку та справедливості в транскордонних спорах. Такі угоди, часто включені в контракти або встановлені міжнародними договорами, окреслюють юрисдикційні межі, в межах яких можуть здійснюватися судові дії. Однак ефективність цих угод залежить від надійних механізмів примусового виконання, забезпечення відповідності та вирішення конфліктів у разі виникнення суперечок. У цій статті розглядаються різні механізми примусового виконання, які використовуються в міжнародному цивільному процесі, включаючи як судові, так і несудові методи. Досліджуючи виклики та інновації в механізмах правозастосування, ця стаття має на меті пролити світло на складність вирішення питань юрисдикції в глобальному правовому ландшафті.

Механізми судового виконання відіграють центральну роль у дотриманні угод про міжнародну підсудність в міжнародному цивільному процесі. Ці механізми передбачають втручання судів або трибуналів для забезпечення виконання угод про юрисдикцію та вирішення спорів, що виникають у зв'язку з їх тлумаченням або застосуванням.

Одним із основних судових механізмів забезпечення виконання угод про юрисдикцію є доктрина *forum non conveniens*. Ця доктрина дозволяє суду відмовитися від юрисдикції справи, якщо він вирішить, що інший форум був би більш прийнятним і зручним для вирішення спору. Суд враховує такі фактори, як місце знаходження доказів, свідків і сторін, а також інтереси правосуддя та ефективності судочинства. Хоча доктрина *forum non conveniens* бере свій початок у юрисдикціях загального права, її принципи були включені в правові системи багатьох країн через судові прецеденти чи законодавство [1, с. 15-17].

Іншим ключовим аспектом механізмів судового виконання є визнання та виконання іноземних судових рішень. Міжнародні угоди, такі як двосторонні або багатосторонні договори, регулюють визнання та виконання судових рішень, винесених в інших юрисдикціях. Ці угоди встановлюють процедури визнання іноземних судових рішень обов'язковими та такими, що підлягають виконанню в межах юрисдикції суду, який виконує їх виконання. Принципи ввічливості та взаємності керуються процесом виконання, забезпечуючи повагу до рішень іноземних судів, одночасно захищаючи інтереси держави, яка виконує рішення [2, с. 81].

Механізми арбітражу та альтернативного вирішення спорів (ADR) пропонують сторонам гнучкість у вирішенні спорів поза традиційними судовими процедурами. Міжнародні арбітражні угоди, які зазвичай включаються в комерційні контракти, призначають нейтральний арбітражний суд для розгляду спорів, що виникають через тлумачення або порушення юрисдикційних угод. Арбітражні рішення, як правило, підлягають виконанню згідно з міжнародними конвенціями, такими як Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень, що надає сторонам надійний механізм для забезпечення виконання угод про юрисдикцію через кордон [3, с. 44-46].

Механізми судової співпраці та допомоги сприяють виконанню юрисдикційних угод шляхом сприяння співпраці між судами різних юрисдикцій. Договори про взаємну правову допомогу (MLAT) і угоди про судову співпрацю встановлюють процедури обміну інформацією, вручення судових документів і виконання судових рішень між державами, які їх підписали. Ці механізми підвищують ефективність і результативність судочинства шляхом оптимізації процесу виконання та подолання процедурних бар'єрів, які можуть виникнути під час транскордонних судових процесів [4, с. 112-113].

Хоча судові механізми виконання відіграють вирішальну роль у дотриманні угод про міжнародну юрисдикцію, несудові механізми доповнюють ці зусилля, надаючи альтернативні шляхи для виконання та вирішення спорів. Позасудові механізми примусового виконання охоплюють широкий спектр підходів, включаючи дипломатичні переговори, арбітраж, адміністративні засоби захисту та міжнародні конвенції.

Дипломатичні переговори служать основним несудовим механізмом вирішення спорів, що виникають з угод про міжнародну юрисдикцію. Коли сторони стикаються з юрисдикційними конфліктами або проблемами правозастосування, дипломатичні канали надають можливість для діалогу та переговорів для досягнення взаємоприйняттого рішення. Дипломатичне втручання може передбачати обговорення між державними службовцями, дипломатичними представництвами або міжнародними організаціями, які діють як посередники. За допомогою дипломатичних переговорів сторони можуть спільно вирішувати питання юрисдикції, зберігаючи дипломатичні відносини та уникаючи тривалих судових спорів.

Арбітраж і медіація пропонують альтернативні механізми вирішення спорів, які доповнюють судовий розгляд у забезпеченні виконання угод про міжнародну підсудність. Арбітражні застереження, включені до контрактів або укладені через окремі угоди, призначають нейтрального арбітра чи

панель для вирішення спорів щодо юрисдикції поза традиційними судовими установами. Арбітражні рішення підлягають виконанню згідно з міжнародними конвенціями, які забезпечують сторонам обов'язкове вирішення їхніх юрисдикційних конфліктів. Так само медіація передбачає втручання нейтрального медіатора для сприяння переговорам між сторонами та досягнення взаємоприйнятної врегулювання. Пропонуючи гнучкі та конфіденційні процеси, арбітраж і медіація сприяють ефективному виконанню юрисдикційних угод, зводячи до мінімуму змагальність судового процесу [5, с. 74].

Адміністративні засоби правового захисту надають сторонам адміністративні процедури для вирішення спорів щодо юрисдикції та забезпечення виконання угод про міжнародну юрисдикцію. Адміністративні органи, такі як регулюючі органи чи міжнародні організації, можуть наглядати за виконанням юрисдикційних угод і вирішувати спори, що виникають у зв'язку з їх тлумаченням або застосуванням. Адміністративні засоби захисту пропонують більш спрощений і спеціалізований підхід до вирішення юрисдикційних питань, використовуючи досвід адміністративних посадових осіб для вирішення складних юридичних і технічних питань. Надаючи сторонам доступні та ефективні механізми примусового виконання, засоби адміністративного захисту сприяють ефективності юрисдикційних угод у міжнародному цивільному процесі [6, с. 153].

Міжнародні конвенції та договори відіграють ключову роль у встановленні норм і стандартів для забезпечення виконання угод про міжнародну юрисдикцію. Двосторонні або багатосторонні договори регулюють визнання та виконання іноземних судових рішень, вручення судових документів і вирішення юрисдикційних конфліктів між державами, які їх підписали. Такі конвенції, як Гаазька конвенція про угоди про вибір суду та Гаазька конвенція про вручення за кордоном судових та позасудових

документів у цивільних або комерційних справах, забезпечують процедурні рамки для забезпечення виконання угод про підсудність та полегшення транскордонних судових процесів. Сприяючи гармонізації та співпраці між державами, міжнародні конвенції підвищують можливість виконання та ефективність угод про юрисдикцію в міжнародних цивільних процесах.

Механізми відповідності та механізми моніторингу забезпечують дотримання угод про міжнародну юрисдикцію та сприяють вирішенню спорів, які можуть виникнути під час їх виконання. Держави, міжнародні організації чи спеціалізовані установи можуть створювати механізми відповідності для контролю за виконанням угод про юрисдикцію та розглядати випадки невідповідності. Ці механізми можуть включати вимоги до звітності, оцінки відповідності та механізми вирішення суперечок для виявлення та усунення порушень юрисдикційних угод. Сприяючи прозорості та підзвітності, механізми відповідності та моніторингу сприяють цілісності та легітимності угод про юрисдикцію в міжнародних цивільних процесах.

1. Визнання та виконання іноземних судових рішень:

Приклад: у комерційному спорі між американською корпорацією та європейською компанією сторони погодилися вирішувати будь-які спори через арбітраж у Лондоні. За підсумками арбітражного розгляду лондонський арбітражний суд виніс рішення на користь європейської компанії. Щоб забезпечити виконання арбітражного рішення в Сполучених Штатах, європейська компанія домогалася визнання та виконання через суди США відповідно до Нью-Йоркської конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень [7, с. 61-65].

Аналіз: цей приклад ілюструє ефективність Нью-Йоркської конвенції щодо сприяння визнанню та виконанню іноземних арбітражних рішень у різних юрисдикціях. Дотримуючись принципів ввічливості та взаємності, суди США визнали арбітражне рішення, винесене в Лондоні, обов'язковим

і таким, що підлягає виконанню, надаючи європейській компанії механізм відшкодування збитків у Сполучених Штатах. Нью-Йоркська конвенція є наріжним каменем міжнародного арбітражу, сприяючи виконанню юрисдикційних угод і розширенню доступу до правосуддя для сторін, залучених у транскордонні спори.

2. Доктрина форуму Non Conveniens:

Приклад: у позові про захист прав споживачів, поданому в Сполучених Штатах проти японського виробника, відповідач стверджував, що суди США не є належним форумом для розгляду справи, і вимагав відхилення на основі доктрини *forum non conveniens*. Відповідач стверджував, що більшість відповідних доказів і свідків знаходяться в Японії, і японські суди краще підходять для вирішення спору. Суд США задовольнив клопотання відповідача про відмову, встановивши, що Японія є більш зручним форумом для вирішення справи [7, с. 84-86].

Аналіз: цей приклад демонструє застосування доктрини *forum non conveniens* як механізму забезпечення виконання угод про юрисдикцію та сприяння ефективності судочинства. Враховуючи такі фактори, як місце розташування доказів, свідків і сторін, суд США скористався своїм розсудом і відмовився від юрисдикції справи на користь японських судів. Доктрина *forum non conveniens* дозволяє судам збалансовувати інтереси сторін і забезпечувати вирішення спорів на найбільш прийнятному форумі, таким чином уникаючи непотрібних судових процесів і сприяючи справедливості в транскордонному цивільному судочинстві.

3. Договори про взаємну правову допомогу:

Приклад: у міжнародному спорі про інтелектуальну власність між фармацевтичною компанією, що базується в США, і китайським виробником, американська компанія намагалася захистити свої патентні права в Китаї. Американська компанія порушила судовий процес у Сполучених Штатах і звернулася за допомогою до китайської влади через

Угоду про взаємну правову допомогу між США та Китаєм. Ця угода сприяла обміну інформацією, врученню судових документів і виконанню судових рішень між двома країнами, дозволяючи американській компанії подавати позови щодо інтелектуальної власності в Китаї [8, с. 13].

Аналіз: цей приклад підкреслює роль договорів про взаємну правову допомогу як механізмів для транскордонного співробітництва та забезпечення виконання угод про міжнародну підсудність. Встановлюючи процедури надання судової допомоги та співпраці між державами-підписантами, MLAT сприяє виконанню судових рішень і вирішенню спорів, які виходять за межі національних кордонів. MLAT між США та Китаєм дозволив американській компанії не вдаватися до складнощів китайських судових процедур і забезпечити дотримання своїх прав інтелектуальної власності відповідно до юрисдикційної угоди між сторонами.

4. Міжнародні конвенції про юрисдикцію:

Приклад: у спорі щодо контракту між європейським постачальником і африканським дистриб'ютором сторони включили положення про вибір суду, вказавши, що суди Англії та Уельсу є виключною юрисдикцією для вирішення будь-яких спорів, що виникають із контракту. Коли дистриб'ютор порушив контракт і розпочав судовий процес у своїй країні, європейський постачальник намагався забезпечити виконання угоди про вибір суду згідно з Гаазькою конвенцією про вибір суду. Конвенція забезпечила основу для визнання та виконання угод про вибір суду, дозволяючи європейському постачальнику забезпечити виконання угоди про міжнародну підсудність та розглянути справу на обраному форумі [9, с. 115-117].

Аналіз: цей приклад ілюструє важливість міжнародних конвенцій про юрисдикцію, таких як Гаазька конвенція про угоди про вибір суду, для сприяння виконанню угод про юрисдикцію в міжнародних цивільних процесах. Встановлюючи єдині правила для визнання та виконання угод про

вибір суду, ці конвенції підвищують правову визначеність і передбачуваність для сторін, які беруть участь у транскордонних операціях. Гаазька конвенція дозволила європейському постачальнику відстоювати свої права згідно з угодою про вибір суду та забезпечити вирішення договірному спору відповідно до намірів сторін.

Ці приклади демонструють різноманітні механізми, доступні для забезпечення виконання угод про міжнародну юрисдикцію в міжнародних цивільних процесах. Через визнання та виконання іноземних судових рішень, застосування доктрини *forum non conveniens*, використання договорів про взаємну правову допомогу чи дотримання міжнародних конвенцій щодо юрисдикції, ці механізми відіграють вирішальну роль у дотриманні верховенства права та сприянні доступу до правосуддя в глобальному правовому ландшафті.

Висновки. Виконання угод про міжнародну підсудність в міжнародному цивільному процесі має важливе значення для підтримання верховенства права, сприяння судовій співпраці та забезпечення доступу до правосуддя в глобальному правовому ландшафті. Приклади, наведені в цій статті, висвітлюють різноманітні механізми, доступні для забезпечення виконання угод про юрисдикцію, починаючи від визнання та виконання іноземних судових рішень до застосування доктрини *forum non conveniens*, використання договорів про взаємну правову допомогу та дотримання міжнародних конвенцій щодо юрисдикції.

Ці механізми відіграють важливу роль у вирішенні складних транскордонних спорів, сприянні вирішенню конфліктів і сприянні ефективності та справедливості судочинства. Надаючи сторонам ефективні можливості для виконання угод про юрисдикцію та вирішення спорів, що виходять за межі національних кордонів, ці механізми сприяють стабільності та передбачуваності міжнародної правової системи.

Проте проблеми, пов'язані з вирішенням питань юрисдикції на глобальній арені, залишаються. Відмінності в правових системах, процесуальних правилах і культурних нормах можуть ускладнити зусилля з правозастосування та створити перешкоди для доступу до правосуддя. Крім того, мінливий характер міжнародних відносин і розвиток технологій створюють нові виклики та можливості для виконання юрисдикційних угод.

Щоб подолати ці виклики, зацікавлені сторони повинні продовжувати співпрацювати та впроваджувати інновації у розробці та впровадженні ефективних механізмів примусу. Міжнародна співпраця, гармонізація законодавчої бази та інвестиції в судову інфраструктуру є важливими для посилення виконання та ефективності юрисдикційних угод.

Підсумовуючи, виконання угод про міжнародну підсудність вимагає багатостороннього підходу, який збалансовує інтереси сторін, сприяє судовій співпраці та дотримується принципів справедливості та судової визначеності. Використовуючи різноманітні механізми, доступні для забезпечення виконання юрисдикційних угод і вирішення нових викликів, міжнародна спільнота може сприяти створенню більш справедливої та справедливої глобальної правової системи.

Література

1. Born, G. (2014). *International commercial arbitration (Vol. 1). Kluwer Law International.*
2. Gary Born, G. (2014). *International arbitration: Law and practice (Vol. 1). Kluwer Law International.*
3. Redfern, A., & Hunter, M. (2009). *Law and practice of international commercial arbitration. Sweet & Maxwell.*
4. Pocar, F., & Lammers, J. (Eds.). (2014). *The International Criminal Court and national jurisdictions. Brill Nijhoff.*

5. Kinsch, P. (2006). The recognition and enforcement of foreign judgments. *Hart Publishing*.
6. International Council for Commercial Arbitration. (2011). Guide to the interpretation of the 1958 New York Convention: A handbook for judges. *ICCA*.
7. Schwebel, S. M. (2000). International arbitration: Three salient problems. *American Journal of International Law*, 94(1), 45-52.
8. Paparinskis, M. R. (2010). Jurisdiction and arbitration clauses in maritime transport documents: A comparative analysis. *Hart Publishing*.
9. Lew, J. D. M., Mistelis, L. A., & Kröll, S. (Eds.). (2003). Comparative international commercial arbitration. *Kluwer Law International*.